

27 Mayıs'ın Yıl Dönümünde Darbeler ve Devrimler

Geçtiğimiz Pazartesi 27 Mayıs askerî darbesinin altmış dördüncü yıl dönümüydü.

Kamuoyunda ancak sınırlı düzeyde yankı bulsa da 27 Mayıs, Türkiye tarihi açısından çok önemli bir tarih ve siyasi tarihe ilgi duyanlar için her zaman üzerinde tartışılmaya değer bir konu.

27 Mayıs, kökleri Tanzimat dönemine kadar götürülebilecek ancak asıl olarak çok partili rejime geçilmesiyle kendisini gösteren, Türkiye'deki progresif/modernist siyasal güçlerle muhafazakâr siyasal güçlerin iktidar mücadelesinin çok önemli merhalesi.

Darbeyi gerçekleştirenler progresifler olduğu için bugüne dek bu kesimin darbeye bakışı hep olumlu oldu. Öyle ki 1960-1980 arasında 27 Mayıs "Hürriyet ve Anayasa Bayramı" olarak kutlandı.

Muhafazakârsiyasal gelenek ise darbeyi hep lanetledi. 20 yıllık AK Parti iktidarı ile ilişkili olarak bugün için de kamusal tartışmada baskın söylem darbenin kınanması ve lanetlenmesi yönünde.

Progresifler ve muhafazakârlar arasındaki ayrışma özellikle 27 Mayıs'ın adlandırılmasında kendini göstermekte. Darbeye olumlu bakan progresifler, onu daha çok bir "askerî müdahale", "ihtilal" hatta "devrim" olarak görürken muhafazakârlar pejoratif bir çağrışımı olan "darbeyi" tercih etmekte.

Aslında çağrıştırdıkları normatif düzeydeki "iyi" ve "kötü" anlamların ötesinde, pozitif ve objektif düzeyde bu kavramların hiçbirisi 27 Mayıs'ı tanımlamak için yanlış değil.

27 Mayıs açıkça bir askerî darbe. Sonuçta ordu içerisindeki bir cunta tarafından gerçekleştirildi. Dolayısıyla aynı zamanda da bir "askerî müdahale".

Tabii, "askerî müdahale" darbeden daha geniş bir kavram. "Askerî müdahale" dediğimizde işin içerisine ordunun ülke yönetimine yaptığı her tür müdahale giriyor. Örneğin muhtıra vermek de bir askerî müdahale. Ancak "darbe" denildiğinde daha çok ani bir biçimde ülke yönetimini tamamen ordunun devralması anlaşılıyor. Dolayısıyla "askerî müdahale" yanlış olmasa da "darbe" tabiri 27 Mayıs için daha uygun.

27 Mayıs askerî darbesi, aynı zamanda bir "ihtilal". Gene "ihtilal" de "askerî müdahale" gibi darbeyi de kapsayan ama onun ötesinde daha geniş anlamı olan bir kavram.

İhtilal, ülke yönetiminin bir grup tarafından ele geçirilmesi anlamına geliyor. Bu grup, askerler de olabilir siviller de. Süreç tepeden de gerçekleşebilir tabandan da. Ancak her durumda bu süreç mevcut yasal yapının dışına çıkılarak gerçekleştiğinde adı "ihtilal" oluyor.

İhtilaller, Fransız İhtilali'nde olduğu gibi halk ayaklanması şeklinde gerçekleşebilmekle beraber, Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yapısıyla ilişkili olarak bizde ihtilaller hep askerler tarafından gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla "ihtilal" dendiğinde bizde akla hep "halâskâr zâbitân" askerler gelir.

1908 yılında Niyazi, Eyüp ve Enver Beylerin Manastır vilayetinde başlattıkları askerî isyan, bir ihtilaldir. Aynı şekilde Mustafa Kemal Paşa'nın Amasya Genelgesi de bir ihtilal bildirisidir. Bunların hepsi mevcut yasal düzenin dışına çıkılarak ve hatta ona meydan okuyarak gerçekleştirilmiştir. Aynı şekilde Millî Birlik Komitesi'nin 27 Mayıs darbesi de böyle olmuştur.

Bu bağlamda, 27 Mayıs'ın 1908'den beri gelen bir geleneğin temsilcisi olduğu söylenebilir. 27 Mayıs'tan sonra gerçekleşen tüm askerî müdahaleler ordunun emir-komuta zinciri bozulmadan "tepeden" yapılmıştır. Dolayısıyla "ihtilalci" olma nitelikleri daha zayıftır.

Son olarak "devrim", burada tarif ettiğim tüm kavramlardan daha kapsamlıdır. Bir toplumsal sürece devrim diyebilmemiz için ortada hem bir ihtilal olmalı ve bu ihtilal ile siyasal iktidar el değiştirmeli hem de sonrasında siyasal ve toplumsal yapıda köklü değişimler yaşanmalıdır.

"Devrim" denildiği zaman, 1789 Fransız Devrimi gibi genelde tabandan halk hareketleriyle gerçekleşenler anlaşılmalı beraber bu bir zorunluluk değildir. Tarihte "tepeden" yapılan devrimler de çoktur. Örneğin, 1908 Jön Türk Devrimi ve 1919 Türk Devrimi, tepeden devrimlere örnektirler. Bu örneklerde hem ihtilal yapılmıştır hem de sonrasında siyasal yapı köklü biçimde değişmiştir.

Bu bağlamda, muhalifleri karşı çıksa da, aslında 27 Mayıs da bir tür devrimdir. Normatif düzeyde biri kulağa pozitif, diğeri negatif gelse de aslında pozitif düzeyde darbe ve devrim birbirlerini dışlayan olgular değildir.

27 Mayıs'ın ihtilalci yönü askerî darbeye gerçekleşmiştir. Ancak sonrasında anayasanın baştan yazılmış olmasından anlaşılacağı üzere ortada köklü bir değişim de vardır.

Dolayısıyla 27 Mayıs, bir darbe olduğu kadar aynı zamanda bir devrimdir.

Emrah Gülsunar, "27 Mayıs'ın Yıl Dönümünde Darbeler ve Devrimler"

[https://www.fikirtepedi.com/siyaset/27-mayisin-yil-donumunde-darbeler-ve-](https://www.fikirtepedi.com/siyaset/27-mayisin-yil-donumunde-darbeler-ve-devrimler/)

[devrimler/](https://www.fikirtepedi.com/siyaset/27-mayisin-yil-donumunde-darbeler-ve-devrimler/) (Yayın Tarihi: 30 Mayıs 2024).